

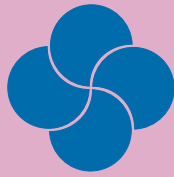
SUOMI

2015

Suomen tulevaisuuden menestystekijät ja haasteet

6

Suomi 2015 -ohjelma

kehittää yhteiskuntamme ylimmän tason päättäjien tietoja, taitoja ja verkostoja tulevaisuuden haasteita koskevissa asioissa. Osanottajat

- saavat tietoa ajankohtaisista ja tulevaisuuden kannalta keskeisistä asioista
- keskustelevat eri alojen kotimaisten ja ulkomaisten asiantuntijoiden sekä muiden päättäjien kanssa
- arvioivat Suomen tulevaisuuden keskeisiä haasteita
- tutustuvat kansallisen tason strategiaan linjauksiin
- tekevät raportin uusista ja keskeisistä strategiakysymyksistä

Suomi 2015 -ohjelma tukee Sitran tavoitetta, että Suomi on vuonna 2010 kolmen menestyneimmän kansakunnan joukossa.

www.sitra.fi/suomi2015

Sisällysluettelo

Saatteeksi	4
Suomi vuonna 2015 -visio	5
Strategiset tavoitteet: Suomi vuonna 2015	5
Luova ihminen ja innovatiivinen yhteiskunta	5
Luovuutta uhkaavat tekijät voidaan välttää... ..	6
...kun laadimme luovuusstrategian	6
...ja tuemme innovatiivisuutta	7
Turvallinen yhteiskunta vahvalla arvoperustalla	8
Taloutemme on vahva, mutta... ..	8
...turvallisuutemme perustuu vahvoihin arvoihin... ..	9
...yhteisvastuuseen ja perheiden hyvinvointiin	10
Kasvatusvastuu kuuluu perheelle	10
Radikaalit innovaatiot	11
Ideoita ja ehdotuksia jatkotyöhön	12
Asiantuntijat ja teemat	13
Suomi 2015 -ohjelma	16
Tavoitteet	16
Osallistujat	16
Sisältö ja rakenne	16
Menetelmät	17
Arviointi	17
Kuudennen kurssin osallistujat	18

Saatteeksi

Suomi 2015 -ohjelman kuudes ja samalla viimeinen kurssi alkoi syyskuussa 2002 seminaarilla Pekingissä, Kiinan kansantasa-vallassa. Kurssi tutustui Pekingissä nopeasti muuttuvaan ja länsimaistuvaan Kiinaan. Maa valmistautui parhaillaan uuteen aikakauteen, myöhemmin syksyllä pidettyyn puoluekokoukseen, jossa valittiin uusi puolue- ja valtiojohto. Kiinan merkitys Suomelle kauppakumppanina on viime vuosina kasvanut ripeästi ja kasvaa edelleen Kiinan WTO-jäsenyyden myötä.

Kurssi vieraili myös Venäjällä ja Saksassa. Naapurimaamme Venäjä on Suomelle tärkeä yhteistyökumppani myös tulevaisuudessa. Saksan merkitys Euroopan unionin keskeisenä valtiona puolestaan korostuu, kun unioni ottaa lähivuosina uusia jäseniä. Samalla Suomen toimintaympäristö muuttuu ja laajenee. Lisäksi globalisaation myötä maantieteelliset etäisyydet menettävät merkitystään. Kaikki tämä tuo etemme uusia haasteita, joihin täytyy aktiivisesti vastata ja myös viisaasti sopeutua.

Suomen on monilla eri mittareilla arvioitu olevan tällä hetkellä maailman kilpailukykyisimpien ja kehittyneimpien kansakuntien joukossa. Näistä saavutuksista on pidettävä kiinni myös tulevana vuosina. Sitra on asettanut tavoitteeksi, että Suomi olisi kolmen menestyneimmän kansakunnan joukossa vuoteen 2010 mennessä.

Tämän tavoitteen saavuttamista Sitra tukee omalla toiminnallaan. Sitran toiminnan painopisteet lähivuosina ovat hankkeissa, joiden avulla:

- tuotetaan päätöksentekijöille tietoa tulossa olevista muutoksista ja niiden merkityksestä Suomelle
- vahvistetaan kansantalouden tulopohjaa talouskasvua vauhdittamalla
- parannetaan hyvinvointivaltion kustannustehokkuutta.

Sitra toteuttaa tehtävänsä tutkimuksen, innovatiivisen toiminnan, koulutuksen ja yritysrahoituksen keinoin.

Suomi 2015 -ohjelma on yksi keino Sitran tavoitteiden toteuttamisessa ja osa Sitran koulutustoimintaa. Ohjelman aikana suomalaiset päätöksentekijät tutustuvat kansainvälisiin ja kansallisiin tulevaisuudennäkymiin. He keskustelevat niistä strategisista linjauksista ja toimenpiteistä, joilla tulevaisuuden haasteisiin voidaan vastata.

Suomi 2015 -ohjelma on kuuden kurssin kokonaisuus. Ohjelma jatkuu vuoden 2003 syksyyn saakka, jolloin kaikki kuusi kurssia kokoontuvat yhteiseen seminaariin.

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra kiittää Suomi 2015 -ohjelman kuudennen kurssin osallistujia, kurssin suunnitteleluun ja toteutukseen osallistuneita yhteistyökumppaneita sekä kurssin aikana kuultuja koti- ja ulkomaisia asiantuntijoita. Sitra kiittää myös kaikkia niitä henkilöitä ja yhteistyökumppaneita, jotka ovat tuoneet korvaamattoman panoksensa Suomi 2015 -ohjelman toteuttamiseen Suomessa ja ulkomailla kolmen vuoden aikana.

Ministeri Jaakko Iloniemi on toiminut alusta saakka Suomi 2015 -ohjelman puheenjohtajana, mistä hänelle lämmin kiitos. Sitran koulutustiimi on vastannut ohjelman toteutuksesta. Kuudennen kurssin loppuraportin ovat kurssin osallistujien työskentelyn ja keskustelujen perusteella laatineet ohjelmajohtaja Tuovi Allén Sitrasta ja toimittaja Matti Karhu.

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra toivoo, että tämä Suomi 2015 -ohjelman viimeisen kurssin raportti edistää omalta osaltaan niiden tavoitteiden saavuttamista, jotka Sitra on asettanut 2000-luvun yhteiskunnallisiin haasteisiin vastaamiseksi.

Helsingissä tammikuussa 2003

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

Suomi vuonna 2015 -visio

Suomi 2015 -ohjelman kuudes kurssi käynnisti työnsä aikaisempien kurssien rakentaman vision pohjalta.

Yhteiskunta

Suomi on oikeudenmukainen, moniarvoinen, mahdollisuuksia tarjoava ja kannustava yhteiskunta, joka on kansalaisilleen turvallinen. Suomen talous on vakaa, kehittyvä ja rakenteiltaan monipuolinen. Suomen päätöksentekojärjestelmä on oikeudenmukainen, joustava ja osallistumiseen kannustava.

Ihminen

Suomessa asuu ja työskentelee vapaa, vastuullinen, osaava ja hyvinvoiva kansa. Suomi käyttää kaikkien kansalaisten

panoksen hyvinvoinnin luomiseen sekä tarjoaa mahdollisuudet menestyä kansallisesti ja kansainvälisesti.

Vahvuudet

Suomen vahvuudet ovat korkea osaaminen, sosiaalinen eheys ja yhteiskunnan vakaus. Suomi on aktiivinen, kansainvälinen vaikuttaja ja sillä on monilla osa-alueilla johtoasema. Suomella on vaurauden takaava ja kilpailukykyinen talous.

Ympäristö

Suomen elinympäristö on turvallinen ja se perustuu puhtaaseen luontoon, laadukkaaseen asumiseen, vahvaan kulttuuriin sekä kansalaisten kattavaan sivistykseen.

”Mielikuvitus on tärkeämpää kuin tieto.”

Albert Einstein

Strategiset tavoitteet: Suomi vuonna 2015

Suomi 2015 -ohjelman viisi ensimmäistä kurssia ovat tehneet paljon työtä maamme tulevaisuuden aineellisten edellytysten pohtimisessa. Onkin selvää, että pienen kansakunnan menestys riippuu monista elinkeinoelämän ja talouskehityksen tekijöistä sekä voimavaroista, jotka eivät edes ole kokonaan meidän itsemme päätettävissä. Uhkatekijöitä siis on, mutta samalla olemme pystyneet kehittämään monia menestystekijöitä, joiden varassa Suomi on kyennyt nousemaan maailman kehittyneimpien kansakuntien joukkoon.

Tämäkin kurssi keskusteli Suomen kansallisten etujen turvaamisesta globalisoituvassa ympäristössä, hyvinvointivaltion uudistamisesta kansallisen eheyden turvaamiseksi, yritystoiminnan edellytysten kehittämisestä ja työmarkkinoiden toiminnan tehostamisesta sekä työttömyyden vähentämisestä.

Kuudennen kurssin saama perintö edellisiltä oli tässä suhteessa varsin kattava. Nyt jätettiin vähemmälle huomiolle ne aiheet, joihin aiemmat kurssit olivat ansiokkaasti perehtyneet. Kuudes kurssi tarkasteli tulevaisuuden menestystekijöitä, visiota ja strategiaa omasta näkökulmastaan. Kurssi asetti Suomelle kaksi strategista tavoitetta vuoteen 2015 mennessä:

- Suomi on maailman luovin ja innovatiivisin kansakunta.
- Suomi on turvallinen yhteiskunta vahvalla arvoperustalla.

Ilman näitä henkisiä perustekijöitä Suomi ei voi toteuttaa myöskään aineellisia tavoitteita. Sen vuoksi tässä raportissa keskitytään näiden kahden aihepiirin käsittelyyn.

Suomella on monia vahvuuksia, jotka tukevat näiden tavoitteiden saavuttamista. Meillä on ollut vakaa ja avoin yhteiskunta sekä yhteisvastuuseen ja aitoon yksilönvapauteen perustuva arvomaailma. Me olemme eläneet turvallisessa ja rauhallisessa oikeusvaltiossa, kantaneet vastuun ympäristöstämme ja luottaneet kansalaisten osallistumiseen demokraattisessa päätöksenteossa. Meillä on vahva teollinen perinne, korkea koulutustaso, merkittäviä innovaatioita ja huipputeknologian laaja osaaminen. Kilpailukykyämme tärkeä perusta on hyvinvoinnin turvaaminen kaikille kansalaisille. Näiden vahvuuksien jatkuvuudesta täytyy pitää huolta ja riskit on tunnistettava ajoissa.

Luova ihminen ja innovatiivinen yhteiskunta

Suomalainen luovuus on tuottanut meille selviytymisen edellytykset monissa vaikeissa historian käänteissä. Resurssien niukkuus ja ankarat olosuhteet olisivat nujertaneet kansakunnan, jolta puuttuu oivalluskyky elinkeinojen kehittämisessä, sotien puristuksessa, luonnonolosuhteiden voittamisessa ja niukkojen luonnonvarojen käyttämisessä. Me olemme kuitenkin osanneet käyttää luovaa mielikuvitustamme ja pystyneet jalostamaan sen

kaikkia kansalaisia hyödyttäväksi, yhteiskuntaa eteenpäin kuljettaviksi innovaatioiksi.

Arkipäivän luovuus vaikuttaa meidän kaikkien hyvinvointiin. Luovuus onkin luonteva osa normaalia perhe-elämää ja koti on luovuuden aitiopaikka läpi ihmisen elämänkaaren. Luovuus on jokaisessa ihmisessä, eikä se ole taiteilijoiden ja tiedemiesten yksinoikeus.

Tämän kyvyn säilyttäminen on tulevaisuuden kaikkien menestystekijöiden perusta.

Meillä on hyvätasoinen kansainvälinen koulutus- ja tutkimusjärjestelmä, jonka jatkuva kehittäminen on välttämätöntä. Innovaatioita täytyy myös jatkuvasti rahoittaa kestävä järjestelmän turvaamiseksi. Vain sillä tavalla luovuutta voidaan kehittää ja hyödyntää käytännön tasolla, kuten meidän kansainvälistyneet huippuyrityksemme ja eri toimialojen veturit osoittavat. Tietotekniikan kehittämisessä Suomi on maailman kärkiluokassa ja sen hyödyntämisessäkin pysynyt hyvin mukana.

Luovuus ei kuitenkaan kukoista tehokkuuteen piiskaavassa kilpailuyhteiskunnassa, ellei ihmisillä ole aikaa ja vapautta vaihtaa näkökulmaa, irrotella ja leikitellä. Luova yhteisö luottaa ihmisiin, antaa vapauksia ja sallii riskinoton. Luovuus edellyttää myös mahdollisuutta yrittää ja erehtyä sekä uskallusta kohdistaa toiminta uusiin suuntiin. Ihminen on synnynnäisesti luova, jos hänelle annetaan siihen mahdollisuus.

Suomalaisten luovuutta todistaa meidän kulttuurimme monipuolisuus. Omaperäinen kansallinen identiteettimme on synnyttänyt maailmanluokan taiteilijoita, laajan kulttuuriharrastusten kirjjon kansalaisten keskuudessa sekä runsaasti ainutlaatuisia kykyjä lukuisilla elämänoilla. Sen kaiken on mahdollistanut yhteiskunnan vakaa pohja. Meillä on vallinnut mahdollisuuksien tasa-arvo, ja vahva sosiaalinen pääoma on antanut tilaa luovuudelle. Kasvaminen taiteen parissa, kyky ymmärtää kulttuuria ja sen tulkitsemaa maailmaa on samalla mahdollisuus vahvistaa luovuutta myös muilla elämänalueilla.

Luovuus on ihmisen yksilöllinen ominaisuus. Kun yhteisö kannustaa, kehittää ja jalostaa luovuutta, syntyy innovaatioita. Se on terveen ja kehittyvän talouselämän keskeinen voimavara ja samalla hyvinvoinnin turvaaja. Innovaatiot ovat talouden aineetonta rakennusainetta.

Suomalaisten yritysten kilpailukykyä voidaan parantaa vain osaamisella. Koulutusjärjestelmän täytyy tukea tätä tavoitetta. Innovaatiojärjestelmät pitää kehittää niin pitkälle, että rahoitus turvaa myös innovaatioiden kaupallistamisen. Myös taide- ja taitoaineiden opetuksella voidaan tukea luovuutta ja innovatiivisuutta sekä sitä, että suomalaiset kykenevät avoimeen ja tulokselliseen vuorovaikutukseen kansainvälisesti. Näin vahvistetaan luovaa hyvinvointiyhteiskuntaa ja kannustetaan innovaatioita.

Luovuutta uhkaavat tekijät voidaan välttää...

Luovuutta kuristavat jo nyt monet uhkatekijät. Niiden taustat ovat toisaalta aineellisissa tekijöissä, toisaalta henkisen kehityksen alalla.

Suomen hyvä kilpailukyky vapauttaa luovuuttakin, mutta sen menettäminen voi johtaa pakonomaisiin rutiiniratkaisuihin. Sen vuoksi suurtyöttömyys ja toisaalta työvoimapula ovat yhdessä aikapommi, joka kaventaa myös henkistä liikkumavaraa. Jäykät työmarkkinat ja yhteiskunnan rakenteet estävät luovien ratkaisujen käyttöön ottamisen nopeasti muuttuvassa työelämässä. Lisäksi korkea verotus ja huonot kannustinjärjestelmät voivat johtaa koko elinkeinoelämämme väsymiseen ja luovuuden hiipumiseen.

Kulttuurimme on myös yhä kovin nuori ja sivistys kapea-alaista. Luovat yhteisöt ovat vähissä ja kriittisesti ajatteleva älymystö jokseenkin pieni. Päätään nostava suvaitsemattomuus, huono erilaisuuden sietokyky ja tasapäistämisen pyrkimykset tuhoavat helposti luovuuden purskahdukset. Yleinen suhtautuminen kulttuuriin ja taiteeseen yhteiskunnassa on yhä usein kylmäkiskoista. Erityisesti julkisen rahoituksen suuntaaminen taiteiden ja kulttuurin mahdollisuuksien laajentamiseen kohtaa helposti vastarintaa. Se vaikuttaa suoraan henkisten resurssien kehittymiseen ja koko kansakunnan luovuuteen. Entä jos meillä ei tulevaisuudessa olekaan enää sijaa luovalle hulluudelle?

Globalisoituvan maailman paineet näkyvät myös luovuutta uhkaavina tekijöinä. Kaupallisen ja meille usein vieraan massaviihteen ylivalta hukuttaa alleen sekä älykkään viihteen että ajattelemaan houkuttelevan kulttuurin. Kilpailuyhteiskunta puolestaan pakottaa ihmisen suuntaamaan voimavaranansa luovan toiminnan sijasta kiireen hallintaan ja tehokkuuden suoritus-paineisiin.

Arjen rutiinien puristuksessa perinteiset arvot ja yhteisöllisyys murenevät ja sen seurauksena vanhempien valmiudet lasten luovuuden kehittämiseen heikkenevät. Ihmisenä kasvaminen on kovien arvojen maailmassa yhä haastellisempaa. Kuitenkin vain ehjä ihminen pystyy luovuuteen ja innovatiivisuuteen.

Näistä uhkatekijöistä meillä on jo nyt riittävän paljon heikkoja signaaleja. Osaammeko lukea ne oikein ja ryhtyä toimiin?

Vai ajadummeko tahdottomina tulevaisuuteen, jossa kielteiset tunnusmerkit vain vahvistuvat? Silloin me elämme Suomessa, jossa on tarjolla pelkkiä pätkätoita ja kaikki innovatiiviset yritykset ovat karanneet ulkomaille. Kansalaisten usko yhteiskuntaan on romahtanut, rasismi ja suvaitsemattomuus voimistuneet, ääri-ilmiot saaneet yhteiskunnasta niskaotteen ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus on murentunut. Kansalaiset kohtaavat toisiaan enää turruttavien viihdevälineiden kautta.

...kun laadimme luovuusstrategian

Tällaisen tulevaisuuden välttämiseksi on ryhdyttävä pikaisesti toimiin. Samoin kuin talouden ja yhteiskuntapolitiikan alalla, myös luovuuden ja innovaatioiden edistämiseen tarvittavat toimet ovat pitkävaikutteisia. Jos haluamme säätää tähtäimemme vuoteen 2015, meidän täytyy jo nyt ryhtyä toteuttamaan esimerkiksi seuraavanlaisia tavoitteita:

Suomelle tehdään kansallinen luovuusstrategia. Sen valmistelu täytyy käynnistää heti ja työn tuloksena tulee olla kattava,

kunnianhimoinen ja toteuttamiskelpoinen peruslinjaus kansakunnan luovuuden ja innovatiivisuuden kehittämiseksi maailman huipputasolle.

Luovuus on saatava osaksi jo seuraavaa hallitusohjelmaa ja samalla on nopeasti määriteltävä kansallisen luovuusstrategian linjaukset. Kaikki yhteiskunnan keskeiset painopistealueet ohjautuvat nykyisin hallitusohjelman kautta ja vain tällä tavalla yhteiskuntamme päättäjät voidaan sitouttaa edistämään luovuutta – ja toteuttamaan sitä itsekin.

Luovuusohjelman päämääränä on luovan hyvinvointiyhteiskunnan kehittäminen. Siinä kulttuuri ja erityisesti taide on nähtävä osana innovaatiooperustaa. Niukkojen luonnonvarojemme ja teknologisten innovaatioittemme jälkeen valttikorttinamme voi olla vain oma luovuutemme. Se tulee jalostaa talouselämän ja elinkeinojemme innovaatiooperustaksi.

Luovuusstrategialla tulee tähdätä siihen, että suomalaisissa kodeissa on mahdollisuuksia tukea lasten luovuuden kehittämistä. Luovuuteen kannustamisesta ihmisen koko elinkaaren aikana tulee näin yhteiskuntaa yhteen kutova punainen lanka. Tästä hyöttyä tulevaisuudessa myös suomalainen elinkeinoelämä ja hyvinvointiyhteiskunta.

Luovuuden ja innovaatioiden kehittämistä varten on perustettava pysyvä toimielin, jonka tehtävänä on koordinoida julkisen vallan ja muiden yhteiskunnallisten osapuolten toimet luovuuden ja innovatiivisuuden kehittämiseksi sekä ohjata ja seurata luovuusstrategian toteuttamista. Tällaisen toimielimen tulee myös ohjata rahoitusta ja koota innovaatiojärjestelmät yhdeksi kokonaisuudeksi sekä yhdistää voimavaroja tehokkaasti yhteiskunnan eri aloilta.

Päättäjille ja vaikuttajille tulee myös järjestää ”kansallinen kulttuurinpuolustuskurssi”, joka tähtää luovuuden, innovaatioiden ja sivistyksen nostamiseen kansallisesti elintärkeiden aiheiden joukkoon talouspolitiikan ja maanpuolustuksen rinnalle. Päättäjien on näin otettava vastuu luovuuden merkityksestä ja kehittämisestä. Samalla he itse voivat parhaimmillaan toimia esikuvina, luovuuden virtalähteinä. Tällä tavalla myös kulttuurin rahoitus on mahdollista nostaa kestäväälle pohjalle, tärkeäksi osaksi sivistysvaltion henkistä selkärankaa.

Modernissa maailmassa joukkotiedotusvälineet ovat useimmissa tulevaisuuden kysymyksissä avainasemassa. Ne voivat parhaimmillaan edistää luovuutta ja toimia todellisena innovaatioiden potkurina. Sen vuoksi joukkotiedotusvälineitä pitääkin rohkaista tarjoamaan ihmisille ajattelemisen aihetta ja haastavia näkökulmia. Helppoja ja valmiita ratkaisuja tarjoava, turruttava massaviihde on luovassa yhteiskunnassa vain vähäpätöinen marginaali-ilmiö.

Eturintamassa ovat omaehtoisen ajatteluun ja haastaviin ratkaisuihin kannustava aineisto, joka viihdyttävällä, informatiivisella, kriittisellä ja oivaltavalla tavalla nojaa laajaan kansalliseen kulttuuriin ja sivistykseen. Se edellyttää toimittajakoulutuksen sisältöjen kehittämistä ja selvästi nykyistä enemmän panostuksia laatujournalismin ja kulttuuraineiston tuottamiseen. Joukko-

tiedotuksen keskeisissä tehtävissä työskentelevät päättäjät ovat siinä avainasemassa. Myös ajattelutavan muutos on välttämätöntä. Milloin nostamme sankareiksi luovia ihmisiä?

...ja tuemme innovatiivisuutta

Yritystoiminnassa innovaatioiden osuus on tulevaisuudessa yhä keskeisempi. Niukkojen resurssien maassa vain luovuus voi olla ratkaisu massatuotannon puristuksessa. Se edellyttää innovaatiojärjestelmien rahoituksen turvaamista, parempaa koordinoitua ja keksijöiden arvostuksen lisäämistä. Luovuustutkimuksen kehittäminen hyödyttää sekä yrityksiä, korkeakouluja että tavallisia kansalaisia.

Tarvitsemme uusia yrityksiä ja niitä ei synny ilman luovuutta ja innovaatiota. Luovuuden ja yrittäjyyden tukeminen turvaa yhteiskunnan säilymisen dynaamisena ja kilpailukyisenä myös tulevana vuosikymmeninä kovenevassa kansainvälisessä kilpailussa.

Koska luovuuden perusta rakentuu meille lapsesta lähtien, perheiden tukeminen luovuuden kehittämiseen on tärkeää. Vanhempia pitää valmentaa oman luovuutensa kehittämiseen ja lastensa luovuuden rohkaisemiseen. Päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten opetusohjelmat on kehitettävä tukemaan luovuutta. Ankaruuskilpailun ja tehokkuuden vaatimus johtaa luovuutta kuristavaan kierteseen, joka vaarantaa lopulta kansallisen kilpailukyyn. Tasapäästäminen ei myöskään kuulu innovatiiviseen koulujärjestelmään tai korkeakoulumaailmaan.

Valtio voi auttaa luovuuden pääsemistä valloilleen tukemalla taiteita kestäväällä ja pitkäjänteisellä tavalla. Suomalaisille perinteisesti tärkeät kirjastot on saatava rahoitukseltaan pysyväälle pohjalle huolehtimalla kirjastojen valtionosuuksien säilymisestä ja kasvamisesta. Näin niistä voidaan kehittää monikulttuurikeskuksia, eräänlaisia arkipäivän luovuuden tukikohtia ja luovuslataamoja.

Ruumiillisen hyvinvoinnin vaaliminen on muodostunut suomalaisille tärkeäksi elämänlaadun tekijäksi. Työkykyohjelmilla on saavutettu hyviä tuloksia, työssä jaksaminen on parantunut ja eläkkeelle jääminen alkaa vähitellen siirtyä myöhemmäksi. Tulokset näkyvät kuitenkin melko pitkällä aikajänteellä. Henkilökohtainen luovuuskasvatusohjelma on yhtä tärkeä työkyvyn ja hyvinvoinnin osatekijä kuin fyysisen kunnon ylläpitämiseen ja parantamiseen tähtäävät ohjelmat. Työnantaja tulee kannustaa tarjoamaan työntekijöilleen mahdollisuuksia myös kulttuuriharrastuksiin ja muihin luovuutta kehittäviin toimintoihin osallistumiseen.

Turvallinen yhteiskunta vahvalla arvoperustalla

Mitä tapahtuu pahimmillaan, jos yhteiskuntamme turvallisuus alkaa rakoilla ja vahva arvopohja rapautua? Mitä seuraa siitä, jos kansalaisten luottamus päätöksentekijöihin alkaa horjua, yhteisvastuu heikkenee ja yhteiskunta polarisoituu?

Vakaan yhteiskunnan perusta on demokratia ja terve talous, jotka takaavat kaikille kansalaisille mahdollisuudet hyvinvointiin. Jos taloutemme alkaa taantua ja talouden dynamiikka hiipuu, hyvinvointivaltion rahoituspohja pettää. Samalla myös eturistiriidat kärjistyvät, koska jaettavaa on entistä vähemmän ja sitä on entistä vaikeampi jakaa oikeudenmukaisesti. Koulutusjärjestelmämme ja terveydenhuoltomme eivät silloin enää pysty tarjoamaan tasavertaisia mahdollisuuksia kaikille kansalaisille.

Kovenevat arvot johtavat yhteisvastuun ja luottamuksen heikkenemiseen. Tässä tilanteessa usko demokratiaan ja oikeusvaltioon alkaa helposti horjua ja erilaiset ääriiliikkeet valtaavat alaa. Kansanvalta joutuu kriisiin.

Pahimmassa tapauksessa rikollisuus riistättyy yhteiskunnan kontrollikeinojen ulottumattomiin. Se lisää yleistä turvattomuutta. Maahanmuuttajien integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan epäonnistuu ja sen seurauksena rasistiset ilmiöt nostavat päätään. Ympäristöä ja kestävä kehitystä laiminlyödyään, mikä lisää turvallisuusriskejä elinympäristössä ja välinpitämättömyys omasta terveydestä aiheuttaa kansanterveydellisiä ongelmia.

Lopputuloksena on yhteiskunnan vahva kahtiajakautuminen ja arvojen rappio. Välinpitämättömyys ja itsekkyyks korvaavat turvallisen yhteiskunnan arvot. Se puolestaan heijastuu poliittiseen osallistumiseen ja murentaa kansanvallan perustaa.

Turvallinen yhteiskunta rakennetaan vahvalle arvoperustalle. Terveessä yhteiskunnassa oikeudenmukaisuus, tasa-arvo, monikulttuurisuuden ja erilaisuuden hyväksyminen, toisista välittäminen ja sivistyksen vaaliminen sekä ahkeruus ja työnteon arvostaminen ovat kaikille yhteisiä perusarvoja.

Taloutemme on vahva, mutta...

Meidän täytyy tuntea taloudelliset, yhteiskunnalliset ja henkiset vahvuutemme. Vain sillä tavalla voimme taata itsellemme turvallisen yhteiskunnan myös tulevaisuudessa.

Suomen talouden vahvuuksia ovat hyvä reaalin kilpailukyky ja korkea sosiaalisen pääoman varanto. Korkea koulutustasomme, vahva työmoraali ja innovatiivisuus houkuttelevat Suomeen myös ulkomaisia yrityksiä. Maan pienuus on kääntynyt eduksemme. Yhdessä sopimisen perinne ja keskinäinen luottamus ovat edistäneet myös toimintaamme kansainvälisillä markkinoilla ja omalta osaltaan olleet kohottamassa Suomen maailman kilpailukyisimpien kansakuntien kärkeen.

Edessämme on avautumassa uusia mahdollisuuksia kilpailukyyn vahvistamiseen ja sen hyödyntämiseen. Venäjän ja Kiinan markkinoiden näkymät, Euroopan unionin laajentuminen ja Itämeren alueen markkinoiden kehittyminen tuovat ulottuvillemme merkittäviä tilaisuuksia. Huipputeknologian osaaminen voi toimia myös tulevaisuudessa yhtenä kilpailukyymme avaintekijänä. Lisäksi Suomeen voi syntyä kokonaan uusia menestystarinoita, jos osaamme ohjata yhteiskuntaamme oikeaan suuntaan.

Edessä on myös väistämättä monia ratkaistavia ongelmia ja kipeitä uudistuksia. Kun väestö ikääntyy ja huoltosuhde heikentyy, palvelujen tuottamista on tehostettava ja julkisen sektorin tuottavuutta on nostettava. On kehitettävä myös kokonaan uusia toimintamalleja esimerkiksi informaatioteknologiaa hyödyntäen, jotta vähenevä työvoima voi tuottaa tarvittavat palvelut. Näin emme välttämättä tarvitse työmarkkinoilta poistuvien suurten ikäluokkien tilalle yhtä paljon uusia työntekijöitä. Prosesseja uudistava tietotekniikka pystyy ratkaisemaan monia ongelmia.

Väestön ikääntyminen tuo kasvavia haasteita työelämään. Vaikka näköpiirissä olevaa työvoimapolua ei voidakaan nopeasti ratkaista syntyvyyttä lisäämällä, on työelämää kehitettävä niin, että se kannustaa perheen perustamiseen ja lasten hankkimiseen. Perheen perustaminen on aina henkilökohtainen arvovalinta, jolloin joudutaan punnitsemaan vaihtoehtoja perheen ja uran välillä. Lasten saaminen ja työ eivät saa olla toisensa poissulkevia vaihtoehtoja ja uraodotukset eivät saa olla esteenä lasten saamiselle. Työelämässä tulee hyväksyä erilaiset perhemallit ja työaikojen on joustettava perheiden tarpeiden mukaan, ei ainoastaan tuotannon tavoitteiden mukaan.

Ikääntyvä väestömme on samalla nähtävä myös voimavarana ja seniorien osaamista tulee hyödyntää entistä enemmän työmarkkinoilla. Yhä useampi eläkeläinen on entistä terveempi. He kykenevät palvelemaan yhteiskuntaa monissa uusissa tehtävissä ja tuottavasti vielä pitkään perinteisen eläkeiän jälkeenkin. Samalla vanhemmat sukupolvet voivat siirtää arvokasta suomalaista arvoperintöä nuoremmille – päiväkodeissa, kouluissa ja lähiyhteisöissä.

Turvallisen yhteiskunnan säilyttämistä ja sen arvopohjaa voi uhata myös taloutemme heikkous. Viime vuosikymmenen lama jätti jälkeensä vaikean ongelman: korkean työttömyysasteen ja pitkäaikaistyöttömyyden. Tätä ongelmaa ei ole omiaan helpottamaan ainakaan korkea työn verotus ja vääränlaiset kannustimet. Samalla väestön nopea ikääntyminen luo ankaria paineita monille yhteiskunnan aloille, etenkin palvelujen tuotantoon. Taloutemme on myös haavoittuva, koska se on liiaksi riippuvainen vain muutamien toimialojen ja yritysten menestyksestä.

Suomi on kaukana suurista markkina-alueista. Globaali kehitys ja Euroopan unionin laajeneminen voivat pahimmillaan merkitä tuotannon siirtymistä lähemmäs suuria markkinoita ja samalla matalamman kustannustason maihin. Silloin sekä työ että verotulot karkaavat pois maastamme. Jos samalla alamme purkaa hyvinvointivaltiota, menetämme yhden keskeisen kilpailuetumme. Talouden vakaa kehitys on turvattava, jotta voimme vastata väestön ikääntymisen tuomiin haasteisiin.

Kestämmekö menestyksen tulokset? Vai uhkaako meitä henkinen laiskuus hyvinä aikoina? Historian saatossa Suomi on usein kokenut menestystä kriisin uhatessa, mutta hyvinä aikoina vaaranamme on itsekäs kakunjakaminen. Onko meillä malttia kakun kasvattamiseen?

...turvallisuutemme perustuu vahvoihin arvoihin...

Suomi on perinteisesti ollut turvallinen yhteiskunta, sisäisesti eheä, ilman merkittäviä sisäisiä uhkia. Suomalaisia perusarvoja ovat edelleenkin rehellisyys, oikeus ja totuus, ahkeruus ja työn arvo. Naisten ja miesten välinen tasa-arvo on yhteisesti hyväksytty ja pitkälti toteutunut periaate. Perusarvojamme ovat myös perheen ja lähiyhteisön tuoma turvallisuus sekä vastuu lähimmäisestä. Turvallisessa yhteiskunnassa ei ole sosiaalisen aseman, tulotason tai rodun mukaan eriytyneitä alueita ja alakulttuureja, vaan erilaisuus ja monikulttuurisuus ovat yhteiskunnan vahvuuksia. Tällainen yhteiskunta kestää myös ulkoisia uhkatekijöitä.

Suomalaisen yhteiskunnan vahvuuksia ovat toimiva hallintokoneisto ja avoin demokratia. Suomessa virkamiehet ja päätöksentekijät eivät ole lahjottavissa ja yhteiskuntamme onkin yksi vähiten korruptoituneita koko maailmassa. Rikollisuus on pysynyt yhteiskunnan kontrollissa ja kansalaisilla on vahva oikeudentaju. Kansalaisten yhdenvertainen kohtelu ja päätöksenteon avoimuus on säilytettävä myös tulevaisuudessa. Suomalaiseen arvomaailmaan kuuluu perheen ja lähiyhteisön tuoma turva ja sen arvostus. Välittäminen ja vastuu lähimmäisistä on hyvinvointivaltiomme kivijalka.

Suomen toimintaympäristö on jatkuvassa muutoksessa. Menestyksemme perustuu vahvoille, yhteisille arvoille myös globalisoituvassa maailmassa. Uhkana voi kuitenkin olla, että globalisaation edetessä markkinatalous ymmärretään vain ahneudeksi ja välinpitämättömyydeksi. Silloin kykymme puolustaa omia arvojamme heikkenee ja muutomme passiiviseksi sopeutujiksi.

Yritystoiminnassa arvojen merkitys nousee keskeiseksi kilpailutekijäksi. Kestävien arvojen noudattaminen on osa vastuuntuntoista ja kannattavaa liiketoimintaa. Inhimillinen markkinatalous on Suomen menestymisen edellytys globalisoituvassa taloudessa.

Naapurimaidemme yhteiskunnallinen vakaus on lisääntynyt ja Suomen perinteiset ulkoiset uhkat ovat vähentyneet merkittävästi. Samalla on kuitenkin syntynyt uusia uhkatekijöitä, jotka vaarantavat turvallisuutemme. Järjestäytyneen rikollisuuden monet toimintamuodot sekä huume- ja väkivaltarikokset ovat yhteiskuntamme kasvava ongelma. Alkoholin käytön lisääntyminen niin aikuisten kuin nuortenkin keskuudessa on saanut uudet huolestuttavat mittasuhteet.

Nuorten syrjäytyminen yhteiskunnasta lisääntyy. Se ilmenee koulun ja varusmiespalveluksen keskeyttämisenä entistä useammin. Moniongelmaisten perheiden määrä kasvaa ja perheiden kasvatusvastuu hämärtyy. Yhteiskunnan turvaverkot eivät ole valmiita kohtaamaan näin rajua perherakenteiden muutosta. Myös lähiyhteisöjen tuki nuorille on heikentynyt.

Nuoret ovat kuitenkin yhteiskuntamme tulevaisuuden rakentajia. Nuorten syrjäytyminen yhteiskunnasta on estettävä erilaisin perheiden hyvinvointiin, koulutusjärjestelmään ja työmarkkinoihin vaikuttavin toimin. Aikuisten tulee jakaa vastuuta nuo-

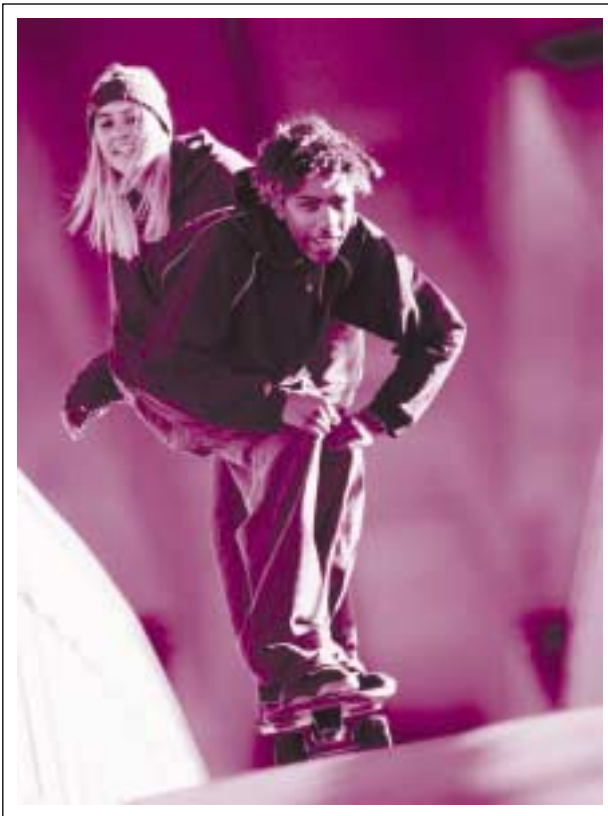
rista myös kodin ja koulun ulkopuolella. Joukkotiedotuksella on myös oma tärkeä osansa ja vastuunsa yhteiskunnan arvo-perustan vaalimisessa.

Suomalainen yhteiskunta on perinteisesti salliva ja suvaitseva. Liiallinen sallivuus ja suvaitsevaisuus luovat kuitenkin turvattu-muutta. Kun samalla monien lasten ja nuorten sosiaaliset taidot ovat heikkoja, joudumme näkemään perheiden sosiaalisia ongel-mia, nuorten syrjäytymistä sekä kasvavaa ja raaistuvaa rikolli-suutta. Tarvitsemekin korjausliikettä, selkeitä pelisääntöjä ja uusia rajoja suvaitsevaisuudelle.

Onko suomalaisilla lapsilla ja nuorilla sellaisia esikuvia, jotka ohjaisivat heitä vahvojen perusarvojen omaksumiseen? Ovatko koulujemme kasvatus- ja oppimistavoitteet realistisia ja perus-arvojemme mukaisia? Välittävätkö joukkoviestimet näitä arvoja tukevaa vai tuhoavaa informaatiota? Tarvitsemeko uudenlaista keskustelua pelisäännöistä ja varhaisempaa puuttumista per-heiden ja nuorten ongelmiin? Onko rajoittamattoman yksilön vapauden sijaan omaksuttava selkeät ja yhdessä sovitut rajat?

...yhteisvastuuseen ja perheiden hyvinvointiin

Tasa-arvoon perustuva yhteiskunta takaa perusturvan ja antaa mahdollisuudet kaikkien kansalaisten voimavarojen hyödyntä-miseen. Tämän periaatteen toinen puoli on kaikkien kansalaisten ulottuvilla olevat mahdollisuudet saada tarvitessaan yhteiskunnan huolenpitoa.

Yhteisvastuuseen kuuluu myös oikeudenmukainen vallan-käyttö. Joissain tilanteissa tasajako on oikeudenmukaista, joskus taas tarvitaan tarveharkintaa. Yhteisvastuu ei aina toteudu vapaa-ehtoisesti, vaan siihen tarvitaan lakeja ja yhteisiä sopimuksia. Yhteisiä pelisääntöjä tarvitaan aina, emmekä voi jättää yhteis-vastuun toteutumista yksinomaan kansalaisyhteiskunnan tai yksittäisten etujen ja markkinoiden varaan.

Yhteisvastuun vahvistaminen ja omaperäisen kulttuurimme säilyttäminen vaativat myös kokonaan uusia toimintatapoja perheiden hyvinvoinnin turvaamiseksi. Perheiden kasvatusteh-tävä tarvitsee tukea ja perheille on annettava mahdollisuus viettää enemmän vapaa-aikaa yhdessä. Tämä tuo uusia haasteita työelämälle ja hyvinvointivaltion palveluille. Työelämän on joustettava myös perheiden tarpeiden mukaan ja perheiden ulottuville on tuotava uusia palveluja lasten ja nuorten hyvin-voinnin edistämiseksi. Tämä voidaan saavuttaa ilman kustannus-lisäyksiä, kunhan nykyisiä varoja kohdennetaan uudelleen.

Suomen tulee jatkossakin olla hyvä paikka elää. Turvallinen yhteiskunta luo uusia mahdollisuuksia kotimaassa ja näin hil-litsee muuttoliikettä Suomesta ulkomaille. Samalla turvallinen yhteiskunta estää myös epäluuloja maahanmuuttajia kohtaan ja helpottaa heidän sopeutumistaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Lisääntyvä kansainvälinen kanssakäyminen tuo myönteisiä aineksia suomalaiseenkin arvomaailmaan. Voimme omaksua muiden kulttuureiden arvokkaita piirteitä ja vältämme kiinnit-tymisen yksipuoliseen arvomaailmaan. Tätä voimme tukea myös vastuullisella maahanmuuttopolitiikalla. Näin käänämme monikulttuurisuuden eduksemme.

Kasvatusvastuu kuuluu perheelle

Vuonna 2015 Suomi on turvallinen yhteiskunta, jonka perus-tana on terve talous ja hyvinvoivat kansalaiset. Suomalaisen hyvinvoinnin rakennuspuita ovat perheiden kasvatusvastuu, korkeatasoinen koulutus ja yksittäisen kansalaisen vastuu lähei-sistään. Miten saavutamme tämän tavoitteen?

Viime vuosikymmenten aikana on vallannut alaa uusi elämän-tyyli, mihin on liitetty usein sanat hedonismi ja postmodernismi, nautintojen hakeminen ja arvojen sirpaloituminen. Se on mer-kinnyt perinteisen yhteisöllisyyden heikkenemistä, yhteiskunnan rakenteiden murrosta ja vastuukysymysten hämärtymistä. Talou-den rajut vaihtelut ovat tuottaneet pysyvästi syrjäytyneiden joukon ja uusia yhteiskunnasta syrjäytyneitä ryhmiä on syntynyt.

Yhteiskunnan rakenteiden muuttuessa perinteiset lähiyhteisöt ovat siirtyneet taka-alalle. Isovanhemmat, naapurit, sukulaiset ja tutut talonmiehet ovat perheiden arkielämässä väistyneet työ-kiireiden, joukkotiedotuksen, massaviihteen ja harrastusten tieltä. Koulujen kerhotoiminta on kuihtunut, eikä eri sukupol-vien väliselle vuorovaikutukselle ole aikaa. Tästä kärsivät eniten lapset ja nuoret, jotka jäävät usein ilman aikuisen tukea.

Ongelmat näkyvät monenlaisen häiriökäyttäytymisen lisään-tymisenä kodeissa, kouluissa, työelämässä ja julkisilla paikoilla. Koulujen työrauha on huonontunut ja siitä kärsivät niin oppi-

laat kuin opettajat. Ongelmat myös kasaantuvat ja kohtaavat samoja väestöryhmiä ja perheitä. Lasten ja nuorten alkoholin ja huumeiden käyttö sekä rikollisuus murentavat tulevien sukupolvien hyvinvoinnin edellytyksiä. Näihin ongelmiin on tartuttava määrätietoisesti jo varhaisessa vaiheessa, jotta turvaamme nuorisollemme edellytykset tasapainoiseen kehitykseen ja luomme heille turvallisen kasvuympäristön.

Työpaikoilla, kouluissa ja perheissä tulee olla selvät pelisäännöt ja ongelmiin täytyy tarttua jo varhaisessa vaiheessa. Ongelmiin puuttuminen ei ole yksilövapauden rajoittamista tai yhteiskunnan holhousta, vaan aitoa välittämistä. Olemmeko ymmärtäneet yhteisvastuumme väärin, kun katsomme oikeutetuksi puuttua vain päiväkotien ja työpaikkojen puutteisiin, mutta perheiden sisällä sallimme kaikenlaisen käyttäytymisen? Miten voisimme vahvistaa yhteisvastuuta rajoittamatta kohtuuttomasti yksilön vapautta? Yhteiskuntaan sopeutumisen eväät ja tärkeimmät sosiaaliset taidot opitaan kotona ja perheen piirissä. Sen lisäksi yhteiskunnan – päiväkodin, koulun ja varusmiespalvelun – tulee tukea perheiden kasvatusvastuuta, jotta nuoret omaksuisivat yhteiset pelisäännöt ja rajat.

Näihin ongelmiin ei ole vain yhtä ainoa ratkaisua. Kaiken lisäksi hyvin harvat ongelmat ovat ratkaistavissa lisärahan jakamisella. Perhetukien – lapsilisien ja muiden tulonsiirtojen – lisääminen ei välttämättä tuo helpotusta tilanteeseen, missä koko perhe ja lähiyhteisö voivat huonosti. Sen sijaan tuleekin luoda perheiden tueksi uusia palveluita ja lisätä aikuisten vastuuta yleensä. Nuorille pitää antaa hyviä esimerkkejä ja esikuvia. Perhetukien uudelleen kohdentaminen ja perheille suunnattujen palveluiden kehittäminen täytyy harkita kokonaan uudelleen.

Radikaalit innovaatiot

Yhteiskunnan vireä kehitys ja asetettujen tavoitteiden saavuttaminen vaativat usein myös radikaaleja innovaatioita. Niitä ovat tuotteet, palvelut ja prosessit, joihin liittyy ennen kokemattomia ominaisuuksia tai sellaisia piirteitä, jotka tarjoavat mahdollisuuksia merkittäviin parannuksiin toimintatavoissa tai vähentävät merkittävästi kustannuksia.

Suomi 2015 -ohjelman kuudes kurssi esitti seuraavat radikaalit innovaatiot perheiden aseman kohentamiseksi ja luovuuden kehittämiseksi:

- Luovuspakkaus nuorille perheille – äitiyspakkaus-mallin mukaan pitää kehittää vanhempien ja lasten käyttöön luovuutta edistävä aineisto.
- Perhetukien kohdentaminen uudelleen nuorten syrjäytymiskehityksen katkaisemiseksi ja perheiden tarvitsemien palveluiden kehittämiseksi.

Luovuspakkaus auttaisi nuoria perheitä, vanhempia ja lapsia kehittämään luovuutta ja innovatiivisuutta pienestä pitäen. Suomalaiset ovat kehittäneet maailmanluokan innovaation, äitiyspakkauksen, jota edelleenkin ihaillaan kautta maailman

ainutlaatuisena perhekasvatuksen ja perhepolitiikan välineenä. Samanlaisen mallin mukaan on kehitettävissä luovuutta tukeva ja edistävä aineisto. Sen nimenomainen tehtävä olisi toimia vaihtoehtona turruttavan kaupallisen massaviihteen ylivallalle, antaa virikkeitä mielikuvituksen kehittämiseen ja sytyttää luovuuden kipinä suomalaisen ihmisen tajuntaan jo pienestä pitäen.

Luovuspakkaus edellyttää jo luonteensa mukaisesti jatkuvaa uudistamista ja kehittämistä. Samalla sen tulee kuitenkin heijastaa pysyviä humaaneja arvoja sekä tervettä ihmiskuvaa.

Suomessa on monia korkeatasoisia asiantuntijatahoja, joiden tehtävänä on edistää lasten hyvinvointia. Luovuspakkauksen sisällön ideointi ja toteutus tulee antaa näiden tahojen tehtäväksi. Markkinoiden käsiin näin arvokasta työtä ei voi jättää.

Perhetukien kohdentamiseksi uudelleen kurssi pohti muun muassa lapsilisien saattamista veronalaiseksi tuloksi. Näin saadut varat voitaisiin kohdentaa perheiden palvelujen kehittämiseen, esimerkiksi verosta tehtävän lastenhoito- ja kotitalousvähennyksen sekä lasten ja koululaisten kerhotoiminnan kehittämiseen. Lapsilisien verottamisella saatavat varat palautuisivat takaisin lapsiperheille ja samalla uusilla palveluilla – esimerkiksi lastenhoitopalveluilla – parannettaisiin työllisyyttä.

Verosta tehtävän lastenhoito- ja kotitalousvähennyksen saisi perhe, joka hankkii lasten- ja kodinhoitopalveluita yksityiseltä sektorilta. Pienituloiset perheet säilyttäisivät lapsilisänsä ennaltaan, mutta suurempituloisten lapsilisät leikkautuisivat veroprosessista vastaavasti. Vastapainoksi perheet voisivat hyödyntää verosta tehtävää vähennystä erilaisten kotitalouspalvelujen hankkimiseen. Samalla tuettaisiin vanhempien mahdollisuutta muun muassa viettää enemmän aikaa yhdessä tai lastensa kanssa, kun kodinhoitopalveluja voitaisiin hankkia kodin ulkopuolelta verotuen avulla.

Perhetukien uudelleen kohdentamisen tulisi olla neutraalia eikä se saisi lisätä tai vähentää julkisen sektorin verotuloja ja menoja. Perhetukien uudelleen kohdentaminen tulisi toteuttaa korvamerkitysti perheitä hyödyttäen.

Perhetukia on kohdennettava uudelleen etenkin moniongelmaisten perheiden ja lasten auttamiseksi sekä lastensuojelun voimavarojen lisäämiseksi, jotta riittävän ajoissa on mahdollista ehkäistä alkava syrjäytyminen ja ongelmien paheneminen. On myös turvattava se, että kukaan nuori ei peruskoulun jälkeen jää ilman työharjoittelu-, työ- tai opiskelupaikkaa. Näillä toimilla voidaan ehkäistä se, että sosiaaliturvan varassa alettaisiin elämään nuoresta asti.

Työelämän ja perhe-elämän parempi yhteensovittaminen toteutuu paremmin jos perheen perustamisesta ja lasten hoidosta koituvat kustannukset jaetaan yhteiskunnassa nykyistä tasaisemmin talouden eri toimialojen kesken.

Ideoita ja ehdotuksia jatkotyöhön

Suomi 2015 -ohjelman aikana on noussut esiin ideoita ja ehdotuksia, joita on tarkoitus antaa työstettäväksi erikseen koolle kutsuttaville asiantuntijaryhmille. Sitra järjestää näitä workshoppeja kysymyksistä, joissa ei ole selkeää vastuutahoa tai joissa vastuu jakaantuu useammalle yhteiskunnalliselle osapuolelle.

Workshoppien tavoitteena on hyödyntää monipuolisia menetelmiä ja löytää niiden avulla ratkaisuja Suomen tulevaisuuden kannalta keskeisiin haasteisiin. Workshoppien osallistujiksi kutsutaan kunkin aiheen keskeisiä asiantuntijoita, päättäjiä ja toimijoita.

Suomi 2015 -ohjelman edellisten kurssien aloitteesta Sitra on järjestänyt vuonna 2002 workshopit seuraavista aiheista:

- Hyvinvointivaltion kehitysvaihtoehdot, minkä raportti "Hyvinvoinnin valinnat – Suomen malli 2000-luvulla", julkaistiin lokakuussa 2002 (Sitra 251, Edita Prima Oy).
- Työelämän murros ja koulutuksen vastaus, minkä raportti "Oppimisella osallisuutta – vastauksia työn murrokseen" julkaistiin marraskuussa 2002. Verkkajulkaisuna osoitteessa www.sitra.fi

Vuoden 2003 aikana Sitra käynnistää workshopit aiheista:

- Tasapainoinen aluekehitys
- Työurasta elämänuraan

Suomi 2015-ohjelman kuudes kurssi esitti, että Sitra järjestäisi seuraavia workshoppeja:

- Suomen luovuusstrategian perusteita valmisteleva workshop
- Perhepolitiikkaa ja kasvatusvastuuta kartoittava workshop

Suomi 2015 -ohjelma jatkuu vuoden 2003 syksyyn, jolloin järjestetään kaikkien kuuden kurssin yhteinen seminaari. Siinä käsitellään kuuden kurssin aikana esiin tulleita ja Suomen tulevaisuuden kannalta keskeisiä aiheita. Suomi 2015 -ohjelma jatkuu tämänkin jälkeen workshoppeissa sekä niissä keskusteluissa ja toiminnassa, joita eri kurssit ovat käynnistäneet.

Asiantuntijat ja teemat

Suomi 2015 -ohjelman kuudennen kurssin seminaareissa Pekingissä, Berliinissä ja Moskovassa sekä Helsingissä on kuultu ulkomaisia ja kotimaisia asiantuntijoita. Kurssin viimeisessä seminaarissa on työskennelty pienryhmissä. Kaikki Suomi 2015 -ohjelman kuudennella kurssilla esiintyneet asiantuntijat sekä heidän esitelmiensä aiheet on lueteltu tässä seminaarikohtaisesti ja aikajärjestyksessä.

8.9.2002 Helsinki–Vantaa Airport Congress Center

Opening of the Finland 2015 course 6

Aatto Prihti, President, Sitra

Introduction and methods of the seminar

Jaakko Iloniemi, Ambassador

Tapio Anttila, Director of Training, Sitra

Introduction to contemporary China

Linda Jakobson, Senior Researcher, Finnish Institute of International Affairs, Helsinki & Hong Kong

Introduction to Chinese economy

Jian-Guang Shen, Economist, Institute of Economics in Transition, Bank of Finland

Challenges for multinational enterprises in China

Ingmar Björkman, Professor, Swedish School of Economics, Helsinki

Video 1: Media report on the previous Finland 2015 courses

Matti Karhu, Journalist

Video 2: New China and Finland

Heikki Korhonen, Journalist

9.9.–14.9.2002 Beijing, People's Republic of China

China's foreign policy – major powers and current areas

Yan Xuetong, Professor and Director, Institute of International Studies, Tsinghua University, Beijing

The political landscape of the People's Republic of China – democratisation versus authoritarianism

Linda Jakobson, Senior Researcher, Finnish Institute of International Affairs, Helsinki/Hong Kong

Relations between Finland and People's Republic of China

Benjamin Bassin, Ambassador of Finland in Beijing

Doing business in China

David Ho, Vice President of Nokia Networks, Nokia China Investment Corporation, Beijing

The global competitiveness of Chinese companies

Zeng Ming, Assistant Professor of Asian Business, INSEAD, Singapore

ICT development and future trends in China

Eddie Chen, Vice Director, Network and Information Engineering Center, Fudan University, Shanghai

Introduction of Haidian Science Park

Luyu Wang, Director, Science and Technology Commission of Haidian District, Beijing

Panel discussion of young Chinese entrepreneurs

Chairman: Luyu Wang, Director, Science and Technology Commission of Haidian District, Beijing

Participants: Daisy Liu, General Manager, Vision Next Beijing Co., Xu Zhong, General Manager, Beijing Asee IT Co., Zhang Lianyi, CEO, InfoQuick Software Technology Co. and Wang Lifeng, CEO, Beijing Northern Star Digital Co.

Tour to the Great Wall at Mutianyu:

Introduction to the history of the Great Wall

Anssi Kankainen, Tour Leader, Olympia Air Travel Ltd

Introduction to the Chinese everyday life

Linda Jakobson, Senior Researcher, Finnish Institute of International Affairs, Helsinki & Hong Kong

WTO and China – financial market and banking system

Xu Mingqi, Professor, Shanghai Academy of Social Sciences, Shanghai

WTO and China – regional and social consequences

Li Shantong, Director General, Development Research Center of State Council, Beijing

WTO and China – consequences to the legal framework

Jun Gong, Partner, Jun & He Law offices, Beijing

Introduction to the Chinese education system on the grass root level:

Visit to a Chinese kindergarten and public elementary school. Discussion on the issue in San Wei Teahouse & Bookshop with Susan Song and Crystal Wang, Wang & Li Asia Resources, Beijing.

Education system in China – major trends and challenges

Yang Meng, Deputy Secretary General, China Education Association for International Exchange, Beijing

Human resources development in China

Larry Wang, CEO, Wang & Li Asia Resources, Beijing

Panel discussion of Chinese students: The future of China and Chinese youth – a personal view

Chairman: Larry Wang, CEO, Wang & Li Asia Resources, Beijing

Participants: Xi Song, International College, Kun Yuan, Renmin University, Jun Lu, International College and Tao Han, Beijing Broadcasting Institute

Political values in comparative perspective

Shen Mingming, Professor and Director, Research Institute of Contemporary China, Peking University

Panel discussion of Chinese journalists:

Mass media in China from 1995 to 2008

Chairman: Jack G. Pan, Professor & Anchor, Phoenix TV Infochannel News, Beijing

Participants: Zhang Dandan, Chief Content Manager, Stellar MergaMedia Company Ltd, Beijing
Xiong Lei, Managing Editor, China Features, Xinhua News Agency, Beijing
Cameron Bai, Director of Sales and Marketing, Beijing This Month Publications, Beijing

6.10.2002 Helsinki-Vantaa Airport Congress Center

Who governs the world?

Raimo Väyrynen, Director & Professor, Helsinki Collegium for Advanced Studies, University of Helsinki

Russian economy in transition

Pekka Sutela, Head of the Institute of Economies in Transition, Bank of Finland

7.–8.10.2002 Moscow, Russian Federation

Panel with the fraction leaders of Duma: Communist party, Unity party and the Union of the Right Forces

Doing business in Russia

Bendookidze Kakha A, CEO, United Heavy Machinery, Uralmash-Izhora Group

Future of the Russian banking system

Ilkka Salonen, CEO, International Moscow Bank, Moscow

Russian energy sector

Seppo Remes, CEO, Vostok Energo

Insiders' view to contemporary Russia

René Nyberg, Ambassador of Finland in Moscow

Student panel of MGIMO University, Moscow State Institute of International Relations

Chairman: Gennady Gladkov, Professor, MGIMO University, Moscow

Participants: Sofia Tsvetova, Egor Midruev, Alina Fridman, Dina Polikanova and Dimitri Govorov

Russian foreign policy

Dimitri Trenin, Director, Carnegie Institute

8.–10.10.2002 Berlin, Federal Republic of Germany

Future challenges of Germany until 2015

Leif Fagernäs, Ambassador of Finland in Berlin

World economic architecture in the 2015's

Martti Hetemäki, Director General, Ministry of Finance

Globalisation, Europeanisation and the future of the nation-state

Edgar Grande, Professor, Technische Universität München

The competitiveness of European and Nordic economies in the 2015's

Carl Bildt, Former Prime Minister of Sweden

Comment: Pekka Sairanen, Managing Director, Metsäpuu Oy

The future of the European Union

Alexander Stubb, Group of Policy Advisers, European Commission
Comment: Riitta Myller, Member of European Parliament

World security from the European perspective

Christoph Bertram, Stiftung für Wissenschaft und Politik, Berlin
Comment: Ari Puheloinen, Major General, Defence Staff of Finland

Enlargement of European Union, labour market pressures and labour mobility

Michael Burda, Professor, Humboldt University, Berlin
Comment: Matti Viialainen, Deputy Director, The Central Organisation of Finnish Trade Unions SAK

Berlin as the capital of Germany

Hannes Saarinen, Professor, Finnland Institut in Berlin

4.–5.11.2002 Helsinki, Adams-sali

EU:n laajentuminen ja taloudellinen kehitys

Peter Ekholm, projektinjohtaja, Eurooppa 2020 -tutkimushanke, Sitra
Kommenttipuheenvuoro: Erkki Laatikainen, päätoimittaja, Keski-suomalainen

Taloudellisen toiminnan karkaaminen Suomesta

Jorma Kielenniva, konsernijohtaja, Novo Group Oyj ja Pekka Seppänen, päätoimittaja, Talouselämä

Hyvinvointivaltion kehityssuunnat

Anu Kantola, tutkija, Helsingin Yliopisto ja Mikko Kautto, tutkija, Stakes
Kommenttipuheenvuoro: Jorma Huuhtanen, pääjohtaja, Kansaneläkelaitos

Arvomaailmat

Metropoliitta Ambrosius, Helsingin ortodoksinen hiippakunta ja Simo Palokangas, toimitusjohtaja, HK Ruokatalo Oyj

Nuorten asenteet ja arvot

Helena Helve, dosentti, Helsingin Yliopisto

Paneelikeskustelu: Suomi 2015 nuorten silmin

Keskustelijat: Reetta Kuosmanen, Sakki ry, Elina Moisio, Suomen Ylioppilaskuntien Liitto SYL ry, Juho Risku, Oulun Nuoret Yrittäjät, Tuomas Ylä-Anttila, Attac ry ja Sampsa Oinaala, Maan Ystävät ry

Venäjän tulevaisuus ja Suomi

Markku Kivinen, johtaja, Aleksanteri-instituutti
Kommenttipuheenvuoro: Jarmo Vaittinen, kansliapäällikkö, Maa- ja metsätalousministeriö

Luovuus arvoonsa

Kari Uusikylä, professori, Helsingin yliopisto
Kommenttipuheenvuoro: Tuula Arkio, ylijohtaja, Valtion taidemuseo

2.–3.12.2002 Porvoo, Sannäsin kartano

Yhteenvetokeskusteluja ja raportin valmistelua pienryhmissä

Suomi 2015 -ohjelma

Sitra on kouluttanut suomalaisia päättäjiä neljännesvuosisadan ajan. Talouspolitiikan johtamiskursseja Sitra on järjestänyt vuosina 1977–1999. Vuosina 1999–2002 päättäjiä on koulutettu Talouspolitiikka 2000+ -kursseilla.

Yhteistyössä muiden tahojen kanssa Sitra organisoii 1990-luvulla Kansallisen strategian kehitysohjelman.

Suomi 2015 -ohjelma on Sitran koulutus- ja kehitysohjelma suomalaisen yhteiskunnan ylimmän tason päättäjille. Suomi 2015 -ohjelma on sisältänyt kaikkiaan kuusi kurssia vuosina 2000–2002 ja ohjelmaan kuuluu kurssien yhteinen päätösseminaari vuonna 2003.

Tavoitteet

Suomi 2015 -ohjelman tavoite on suomalaisen yhteiskunnan ylimmän tason päättäjien tietojen, taitojen, valmiuksien ja verkostojen kehittäminen suomalaisen yhteiskunnan tulevaisuutta koskevista asioista. Ohjelman perusta on kansallinen, mutta näkökulma samalla vahvasti kansainvälinen, monitieteinen ja poikkiyhteiskunnallinen. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi ohjelman osallistajat

- saavat monipuolista tietoa ajankohtaisista ja tulevaisuuden kannalta keskeisistä asioista
- keskustelevat eri alojen koti- ja ulkomaisten asiantuntijoiden sekä muiden päättäjien kanssa
- arvioivat suomalaisen yhteiskunnan tulevaisuuden kannalta keskeisiä haasteita
- tutustuvat kansallisen tason strategiaan linjauksiin
- käyttävät ohjelman aikana saamaansa tietoa hyväksi omissa työssään sekä
- valmistavat raportin uusista ja tulevaisuuden kannalta tärkeimmistä strategisista linjauksista jatkokäsittelyä varten.

Suomi 2015 -ohjelma tukee Sitran esittämää tavoitetta, jonka mukaan Suomi olisi vuonna 2010 maailman kolmen menestyneimmän kansakunnan joukossa.

Osallistajat

Ohjelman on käynnistänyt erilaisia yhteiskunnallisia tahoja ja näkemyksiä edustava neuvottelukunta, jonka puheenjohtaja toimii Sitran yliasiamies Aatto Prihti.

Suomi 2015 -ohjelman osallistujiksi on kutsuttu suomalaisen yhteiskunnan eri tahojen ylintä johtoa. He ovat poliittisen päätöksenteon, julkisen hallinnon, puolustusvoimien, kirkon, elinkeinoelämän, etujärjestöjen, kolmannen sektorin, viestinnän sekä tutkimuksen, koulutuksen ja kulttuurin johtavissa tehtävissä toimivia henkilöitä.

Kurssille on kutsuttu kerrallaan noin 25 osallistujaa. Virallisen kutsun osallistujille on esittänyt pääministeri. Käytännössä osallistujien rekrytoinnin on hoitanut Sitra.

Ohjelman yksityiskohtaisesta suunnittelusta ja toteutuksesta on vastannut Sitran koulutustiimi koulutusjohtaja Tapio Anttilan johdolla. Ohjelman rahoituksesta on vastannut Sitra. Suomi 2015 -ohjelma ei ole kaupallinen koulutustuote eikä se kilpaile minkään johtajakoulutusohjelman kanssa. Kurssin osallistajat ovat vastanneet itse seminaarien matkakustannuksista.

Sisältö ja rakenne

Suomi 2015 -ohjelma on toteutettu kolmen vuoden aikana. Siihen on sisällytynyt kuusi erillistä kurssia, joihin osallistui yhteensä noin 150 suomalaisen yhteiskunnan keskeistä päättäjää eri elämäniloilta. Vuonna 2003 järjestetään näiden kuuden kurssin yhteinen päätösseminaari.

Suomi 2015 -ohjelman viimeisen kurssin lopputuloksia esitellään tässä raportissa. Kurssi on koostunut neljästä erillisestä seminaarista. Niiden välisenä aikana osallistajat ovat työskennelleet ja keskustelleet internetin välityksellä verkkopohjaisessa oppimisympäristössä.

Tämä kurssi käynnistyi seminaarilla Pekingissä, Kiinan kansantasavallassa. Sen aikana perehdyttiin muun muassa Kiinan WTO-jäsenyyden vaikutuksiin, kiinalaiseen yhteiskuntaan ja sen muutokseen, koulutukseen ja kiinalaisten nuorten arvomaailman muutokseen, kiinalaisten poliittisiin mielipiteisiin sekä

liiketoimintatapoihin, korkean teknologian sovellutuksiin ja niiden kaupallistamiseen ja joukkotiedotuksen muuttuvaan asemaan Kiinassa.

Kurssin toinen seminaari järjestettiin Moskovassa ja Berliinissä. Moskovan seminaarissa perehdyttiin Venäjän taloudellisiin ja poliittisiin näkyymiin, energiasektorin kehitykseen, pankki- ja rahoitustoimintaan, ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan sekä venäläisen nuorison tulevaisuuden odotuksiin. Berliinissä aiheina olivat muun muassa Saksan poliittinen ja taloudellinen rooli Euroopassa, maailmantalouden näkymät, Euroopan turvallisuus, Euroopan unionin tulevaisuus sekä unionin laajentuminen ja työvoiman liikkuvuus.

Kaksi viimeistä seminaaria järjestettiin Suomessa. Helsingissä järjestetyssä seminaarissa kuultiin kurssilaisten, asiantuntijoiden sekä suomalaisten nuorten puheenvuoroja eri aiheista. Sannä-sissa, Porvoossa järjestetyssä seminaarissa osallistajat työskentelivät pienryhmissä valmistellen kurssin loppuraporttia.

Suomi 2015 -ohjelman seminaarien järjestelyissä Sitran yhteistyökumppaneina ovat toimineet muun muassa Haidian Science Park, Wang & Li Asia Resources, Jack Pan's Studio ja Nokia China Pekingissä sekä Strategian tutkimuksen laitos ja International Moscow Bank Moskovassa. Suomen suurlähetystöt Pekingissä, Moskovassa ja Berliinissä antoivat kurssin valmisteluun ja toteutukseen arvokkaan panoksensa. Tämän kurssin toteuttamiseen ovat osallistuneet myös lukuisat muut kotimaiset ja ulkomaiset asiantuntijat sekä yhteistyökumppanit.

Menetelmät

Suomi 2015 -ohjelman jokainen kurssi on koostunut seminaari-työskentelystä, pienryhmätyöstä sekä verkkopohjaisen oppimisympäristön hyödyntämisestä. Osallistajat ovat omalla asiantuntijapanoksellaan vaikuttaneet työskentelyn etenemiseen ja sisältöön, mutta samalla saaneet tietoa, näkemyksiä ja vaikutteita toisiltaan ja kurssin aikana kuultavilta asiantuntijoilta.

Seminaarit on toteutettu kotimaassa ja ulkomailla yhteistyössä eri alojen asiantuntijoiden kanssa. Niiden aikana on kuultu esi-

telmiä ja käyty keskusteluja. Seminaarit ovat olleet ulkopuolisilta suljettuja tilaisuuksia.

Ohjelmaa varten on rakennettu internetin välityksellä toimiva oppimisympäristö, jossa kurssin osallistujille on toimitettu aiheisiin liittyvää tausta-aineistoa ennen seminaareja ja niiden jälkeen. Kaikkien seminaareissa kuultujen asiantuntijoiden esitelyt ja useimpien esitysten yhteenvedot on toimitettu osallistujille tämän tietoverkon avulla. Sen välityksellä osallistujat ovat käyneet kurssin aikana keskusteluja keskenään ja valmistelleet loppuraporttia.

Tämä oppimisympäristö on toiminut Suomi 2015 -ohjelman tukena seminaarien välisenä aikana ja loppuraportin valmistelussa. Tätä virtuaalista työkalua on käytetty kaikkien Suomi 2015 -ohjelman kurssien toteutuksessa sekä Sitran muissa koulutushankkeissa.

Tämä Suomi 2015 -ohjelman viimeisen kurssin loppuraportti on kokonaisuudessaan luettavissa myös Sitran internet-sivuilta osoitteessa www.sitra.fi/suomi2015. Loppuraportin ruotsin- ja englanninkieliset käännökset julkaistaan samassa osoitteessa maaliskuun 2003 aikana. Aikaisempien kurssien loppuraportit löytyvät samasta osoitteesta.

Tässä raportissa esitettyihin näkemyksiin voi ottaa kantaa ja niistä voi keskustella lähettämällä sähköpostiviestejä osoitteeseen: suomi2015@sitra.fi.

Arviointi

Suomi 2015 -ohjelman kurseille osallistuvat arvioivat oman kurssinsa sisällön ja toteuttamistavat. Sen lisäksi ulkopuoliset asiantuntijat arvioivat kaikkien Suomi 2015 -ohjelman kurssien vaikuttavuuden. Näitä arviointeja hyödynnetään kehitettäessä Sitran koulutustoimintaa.

Kuudennen kurssin osallistujat

Suomi 2015 -ohjelman kuudennelle kurssille ovat kutsuttuina osallistuneet:

Metropoliitta **Ambrosius**,
Helsingin ortodoksinen hiippakunta

Ylijohtaja **Tuula Arkio**,
Valtion taidemuseo

Johtaja **Hannu Hanhijärvi**,
Sitra

Ylijohtaja **Martti Hetemäki**,
Valtiovarainministeriö

Pääjohtaja **Jorma Huuhtanen**,
Kansaneläkelaitos

Kansliapäällikkö **Risto Junttila**,
Kirkkohallitus

Pääjohtaja **Asmo Kalpala**,
Tapiola-ryhmä

Konsernijohtaja **Jorma Kielessä**,
Novo Group Oyj

Päätoimittaja **Erkki Laatikainen**,
Keskisuomalainen

Kansanedustaja **Mika Lintilä**,
Suomen Keskustan eduskuntaryhmä

Euroopan parlamentin jäsen **Marjo Matikainen-Kallström**,
Euroopan parlamentti

Euroopan parlamentin jäsen **Riitta Myller**,
Euroopan parlamentti

Kaupunginjohtaja **Kari Nenonen**,
Oulun kaupunki

Toimitusjohtaja **Simo Palokangas**,
HK Ruokatalo Oyj

Kenraalimajuri **Ari Puheloinen**,
Pääesikunta

Toiminnanjohtaja **Pirkko Ruuskanen-Parrukoski**,
Marttaliitto ry

Toimitusjohtaja **Pekka Sairanen**,
Metsäpuu Oy

Päätoimittaja **Pekka Seppänen**,
Talouselämä

Presidentti **Leif Sevón**,
Korkein oikeus

Kansliapäällikkö **Jarmo Vaittinen**,
Maa- ja metsätalousministeriö

Johtava rehtori **Tapio Varmola**,
Seinäjoen ammattikorkeakoulu

Apulaisjohtaja **Matti Viialainen**,
Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Suomi 2015 -ohjelman kuudennen kurssin puheenjohtajana on toiminut ministeri Jaakko Iloniemi. Kurssin sisällön suunnittelusta ja käytännön järjestelyistä on vastannut Sitran koulutus-tiimi. Siihen ovat kuuluneet koulutusjohtaja Tapio Anttila, ohjelmajohtaja Tuovi Allén, koulutus­päällikkö Pekko Kohonen ja koulutus­päällikkö Mervi Porevuo sekä assistentit Tuire Lehikoinen, Anu Löfhjelm ja Anne Törnroos. Kotimaassa pidettyjen seminaarien toteuttamiseen ja loppuraportin kirjoittamiseen on osallistunut toimittaja Matti Karhu. Kurssin arvioinnista on vastannut koulutusarvioija Susanna Ekola. Verkkopohjaisen oppimisympäristön ylläpidosta on vastannut järjestelmäasiantuntija Suvi Savola.

Sitra edistää taloudellista hyvinvointia

- kehittämällä uutta ja menestyvää yritystoimintaa
- rahoittamalla osaamisen kaupallistamista
- edistämällä kansainvälistä kilpailukykyä ja yhteistoimintaa

Sitra on itsenäinen edelläkävijä

- taloudellisesti riippumattomana
- rohkean aloitteellisena
- uusien asioiden tekijänä

Sitra on puolueeton vaikuttaja

- tuottamalla uutta tutkittua tietoa
- osoittamalla edessä olevia haasteita
- kehittämällä uusia ratkaisumalleja

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra on itsenäinen julkisoikeudellinen rahasto, jota eduskunta valvoo.

Sitra pyrkii tutkimuksen, innovatiivisen toiminnan, koulutuksen ja yritysrahoituksen keinoin edistämään Suomen taloudellista hyvinvointia. Sitran toiminta rahoitetaan peruspääoman ja yritysrahoituksen tuotoilla.

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto

Itämerentori 2, PL 160, 00181 Helsinki

Puhelin (09) 618 991, telefax (09) 645 072, 611 022

Sähköposti: etunimi.sukunimi@sitra.fi

Internet: www.sitra.fi

SITRA